

MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARTĂ ZALĂU

**ACTA
MVSEI POROLISSENSIS**

XLII

ISTORIE – ETNOGRAFIE

ZALĂU

2020

EDITOR ȘEF: Dr. Corina BEJINARIU

COLEGIUL DE REDACȚIE

Horea Pop – redactor-șef

Valer Simion Cosma – responsabil număr curent

Andrei Herța – secretar de redacție

Ábran Ágota – membru

Marin Pop – membru

COLEGIUL EDITORIAL

Dr. Gheorghe LAZAROVICI, Universitatea Eftimie Murgu, Caransebeș, România

Dr. Tiberius BADER, Hemmingen, Baden-Wurttemberg, Germania

Conf. univ. dr. Gelu FLOREA – Departament Istorie Antică și Arheologie, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca (România)

Cercet. șt. I dr. Coriolan H. OPREANU – Institutul de Arheologie și Istoria Artei (Academia Română), Cluj-Napoca, România

Cercet. șt. II dr. Ioan STANCIU – Institutul de Arheologie și Istoria Artei (Academia Română), Cluj-Napoca, România

Prof. univ. dr. Sorin MITU – Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca, România

Prof. univ. dr. Adrian IVAN – Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca, România

Drd. Dan Octavian PAUL, Muzeul Banatului, Timișoara, România

Dr. Cornel Ban, profesor asociat de Economie Politică Internațională, Copenhagen Business School, Danemarca

Dr. Daniela Gabor, profesoară de Economie și Macro-finanțe, University of the West of England, Bristol, UK

Lect. univ. Dr. Vlad Popovici, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai, România

Lect. univ. Dr. Sorin Gog, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea Babeș-Bolyai, România

Prof. Dr. Manuela Boatcă, profesoară de Sociologie și directoare a Programului de Studii Globale, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg, Germania

Dr. Magda Matache, Harvard T.H. Chan School of Public Health, USA

Dr. Irina Marin, profesoară asistentă în Istorie Politică, Utrecht University, Olanda.

Conf. univ. Dr. Edit Szegedi, Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai, România

Asist. univ. Dr. Ștefan Baghiu, Facultatea de Litere, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, România

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor, pentru formulări și calitatea rezumatelor în limbă străină revine în întregime autorilor.

Imagine copertă: Arhiva Clement Ștefan.

ACTA MVSEI POROLISSENSIS

Anuarul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău

Orice corespondență referitoare la publicație va fi trimisă pe adresa: MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARTĂ ZALĂU, RO–450042 Zalău. Str. Unirii, nr. 9 Tel.: 004-0260–612223, fax: 004-0260–661706 e-mail: muzeul.zalau@gmail.com	Toute correspondance sera envoyée à l'adresse: MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE SI ARTA ZALAU, RO–450042 Zalău. Str. Unirii, nr. 9 Tel.: 004-0260–612223, fax: 004-0260–661706 e-mail: muzeul.zalau@gmail.com
---	---

© EDITURA POROLISSUM A MUZEULUI JUDEȚEAN

ISSN 1016–2801

Tipar: S.C. MEGA PRINT S.R.L. CLUJ-NAPOCA

CUPRINS – SUMMARY – RÉSUMÉ

IONUȚ MUSCA. <i>IN HONOREM</i>	7
MARIN POP	

PERIFERII LOCALE, PERIFERII IMPERIALE

TRANSYLVANIA ACROSS EMPIRES. MANUELA BOATCĂ AND ANCA PÂRVULESCU INTERVIEWED BY ÁGOTA ÁBRÁN.....	11
--	----

TRANSYLVANIA DINCOLO DE IMPERII. MANUELA BOATCĂ ȘI
ANCA PÂRVULESCU INTERVIEWATE DE ÁGOTA ÁBRÁN

ORGANIZING ECONOMIC GROWTH: ROMANIA AND TRANSYLVANIA ON THE EVE OF THE GREAT WAR.....	15
--	----

CORNEL BAN

ORGANIZAREA CREȘTERII ECONOMICE: ROMÂNIA ȘI
TRANSYLVANIA ÎN AJUNUL MARELUI RĂZBOI

GRUPURI DE PECENEGI PE VALEA MIJLOCIE A TÂRNAVEI MARI.....	31
ADRIAN NICOLAE ȘOVREA	

GROUPS OF PECHENEGS IN THE MIDDLE VALLEY OF TÂRNAVA MARE

„ET MULTA MALA FECERUNT INTER CHRISTIANOS ET INTRAVERUNT TRANSILVANIAM” CRUCIADA DIN ANUL 1514 ȘI ASPECTELE PRIVIND LUPTELE DE LA SOMEȘENI.....	43
---	----

ERICH NORIS SZAKÁCS

„ET MULTA MALA FECERUNT INTER CHRISTIANOS ET
INTRAVERUNT TRANSILVANIAM” THE 1514 CRUSADE AND
THE ASPECTS REGARDING THE SOMEȘENI BATTLES

EXTRAGERE, TRANSFORMARE ȘI COMODIFICARE A NATURII ÎN CONTEXT IMPERIAL ȘI POST-IMPERIAL. INCURSIUNI PRELIMINARE ÎN ISTORIA CĂII FERATE SALVA-VIȘEU..	53
--	----

ANDREI HERȚA, VALER-SIMION COSMA

EXTRACTION, TRANSFORMATION AND COMODIFICATION OF NATURE
IN AN IMPERIAL AND POST-IMPERIAL CONTEXT. PRELIMINARY
EXPLORATIONS IN THE HISTORY OF THE SALVA-VIȘEU RAILROAD

ORADEA, IMPORTANT NOD DE CALE FERATĂ PE RELAȚIA VEST-EST, LA CUMPĂNA SECOLELOR XIX-XX.....	67
---	----

LUCIA MANOLICĂ

ORADEA, AN IMPORTANT RAILWAY JUNCTION BETWEEN WESTERN AND
EASTERN EUROPE, AT THE TURN OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES

ANY NEWS ABOUT THE WAR? ROMANIAN MAP CONSUMPTION DURING THE FIRST WORLD WAR.....73

SILVIU ANGHEL

VREO ȘTIRE DESPRE RĂZBOI? CONSUMUL DE HARTĂ ÎN ROMÂNIA ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

OCTAVIAN TĂSLĂUANU ȘI PRIMUL RĂZBOI MONDIAL. CAMPANIA DIN GALIȚIA..... 83

PETRE DIN

OCTAVIAN TĂSLĂUANU AND THE FIRST WORLD WAR. THE MILITARY CAMPAIGN IN GALICIA

ASPECTE PRIVIND PRELUAREA TRIBUNALULUI SATU MARE ÎN ANUL 1919 95

SĂLCEANU MIHAELA

ASPECTS REGARDING THE TAKING OVER THE SATU MARE COURT IN 1919

ÎNCERCĂRI DE MODERNIZARE A RURALULUI SĂLĂJEAN ÎN ULTIMUL DECENIU AL PERIOADEI INTERBELICE 123

MARIN POP

ATTEMPTS TO MODERNIZE THE RURAL AREA IN SALAJ IN THE LAST DECADE OF THE WAR PERIOD

RACISM IN INTERWAR ROMANIAN PRESS. DISSEMINATORS AND INFLUENCES IN *SOCIETATEA DE MÂINE*: A CASE STUDY..... 151

FLAVIA CRAIOVEANU

RASISMUL ÎN PRESA ROMÂNEASCĂ INTERBELICĂ. PROPAGATORI ȘI INFLUENȚE ÎN *SOCIETATEA DE MÂINE*: STUDIU DE CAZ

FEMEI SUB JURĂMÂNTUL LUI HIPOCRATE. DOCTORIȚELE SĂLAJULUI INTERBELIC 173

MIHAELA SABOU

WOMEN UNDER THE OATH OF HYPOCRATES. THE DOCTORS OF THE INTERWAR SALAJ

PERIFERII SIMBOLICE: LOCALISM, DEZ-IDEOLOGIZARE ȘI DE-NAȚIONALIZARE ÎN CLUJUL ROMÂNESC CONTEMPORAN 179

SORIN MITU

SYMBOLIC PERIPHERIES: LOCALISM, DE-IDEOLOGIZATION AND DENATIONALIZATION IN CONTEMPORARY ROMANIAN CLUJ

ETNOGRAFIE, NUMISMATICĂ ȘI ISTORII LOCALE

TEZAURUL MONETAR DE LA ȘIMLEU SILVANIEI, SECOLUL XVIII-XIX 189

EMANOIL PRIPON

THE MONETARY HOARD OF ȘIMLEU SILVANIEI, 18TH-19TH CENTURY

LIMBA ROMÂNĂ VORBITĂ PE VALEA TÂRNAVEI MARI ÎN TRANSCRIEREA FONETICĂ REALIZATĂ DE MICHAEL CONRAD VON HEYDENDORFF CEL BĂTRÂN (1773)..... 207

ELA COSMA

ROMANIAN LANGUAGE SPOKEN ON THE TARNAVA MARE VALLEY IN THE PHONETIC TRANSCRIPT MADE BY MICHAEL CONRAD VON HEYDENDORFF THE YOUNGER (1773)

ASPECTE DEMOGRAFICE DIN ȚARA OAȘULUI LA FINALUL SECOLULUI AL XVIII-LEA	221
PAULA VIRAG	
DEMOGRAFIC ASPECT OF THE OAS REGION AT THE END OF THE 18 TH CENTURY	
VALORI DE PATRIMONIU TEHNIC LA ORADEA – FRAGMENTE DIN ISTORIA CELOR DOUĂ OROLOGII UNICE ALE BISERICII REFORMATE „ORAȘUL NOU”	231
HOCHHAUSER RONALD	
VALUES OF TECHNICAL HERITAGE IN ORADEA – CHAPTERS FROM THE HISTORY OF THE TWO UNIQUE CLOCKS OF THE REFORMED CHURCH „ORAȘUL NOU”	
NUMĂRUL ȘI MĂRIMEA DEMOGRAFICĂ A LOCALITĂȚILOR DIN PLASA CEHU SILVANIEI (1850–1941)	237
AUGUSTIN-LEONTIN GAVRA	
NUMBER AND DEMOGRAPHIC SIZE OF THE CEHU SILVANIEI REGIONS’ LOCALITIES 1850–1941	
PROTOPOPIATULUI ORTODOX UNGURAȘ ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA. STRUCTURI PAROHIALE, CREDINCIOȘI, PROTOPOPI ȘI PREOȚI	245
COSMIN-CĂTĂLIN LAZAR	
THE UNGURAȘ ORTHODOX ARCHDIOCESE IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY. PARISH STRUCTURES, BELIEVERS, DEANS AND PRIESTS	
NOUL URBAN E VECHIUL RURAL. CAZUL ARHITECTURII ȚĂRĂNEȘTI „MODERNE”	257
CAMELIA BURGHELE	
THE NEW URBAN IS THE OLD RURAL. THE CASE OF “MODERN” PEASANT ARCHITECTURE	
COMUNITĂȚILE RURALE DE PE VALEA ALMAȘULUI – IDENTITĂȚI ETNICE.....	271
OLIMPIA MUREȘAN	
THE RURAL COMMUNITIES FROM VALEA ALMAȘULUI – ETHNIC IDENTITIES	

VARIA

RELAȚII CULTURALE DE BUNĂ VECINĂTATE LA FRONTIERA DE NORD-VEST A ROMÂNIEI CU CEHOSLOVACIA. TURNEUL CULTURAL AL CORULUI SMETANA DIN UJGOROD ÎN ROMÂNIA (APRILIE-MAI 1938).....	285
CLAUDIU PORUMBĂCEAN	
GOOD NEIGHBORLY CULTURAL RELATIONS AT THE NORTHWEST BORDER OF ROMANIA WITH CZECHOSLOVAKIA. THE CULTURAL TOUR OF SMETANA CHOIR FROM UJGOROD IN ROMANIA (APRIL-MAY 1938)	
THE HISTORY ALIENATION IN ROMANIA IN '60-'80 OF THE 20 TH CENTURY.....	293
GABRIEL MOISA, LIVIA BUCUR	
ALIENAREA ISTORIEI ÎN ROMÂNIA ANILOR 60-80 AI SECOLULUI XX	

RECENZII

- PETRE DIN, PRIMUL RĂZBOI MONDIAL. *VIAȚĂ COTIDIANĂ ȘI MENTALITĂȚI COLECTIVE*, EDITURA NAPOCA STAR, CLUJ-NAPOCA, 2019.....301
FAZAKAS LASZLO
- JASON HICKEL, DIVIZIUNEA. *SCURT GHID DESPRE INEGALITATEA GLOBALĂ ȘI SOLUȚIILE SALE*, EDITURA IDEA DESIGN & PRINT, CLUJ, 2019, 287 P. 305
VALER-SIMION COSMA

NUMĂRUL ȘI MĂRIMEA DEMOGRAFICĂ A LOCALITĂȚILOR DIN PLASA CEHU SILVANIEI (1850–1941)

AUGUSTIN-LEONTIN GAVRA*

NUMBER AND DEMOGRAPHIC SIZE OF THE CEHU SILVANIEI REGIONS' LOCALITIES 1850–1941

ABSTRACT: *The transilvanian habitat is characterized at this time by a fluctuation in the number of places in one region, a numerical reduction in settlements and a slight increase in the number of inhabitants in most localities. The change in the number of localities belonging to Cehu Silvaniei Region was due to administrative reorganizations, in 1820, 36 communes were registered, in 1850 – 40, 1857 – 47, between 1895 – 1938 – 48 and in 1941, 41 localities. The disappearance of any locality was not recorded, only Horoatul Cehului commune was mentioned as belonging to Cehu Silvaniei from 1936. As for the types of villages we notice a decrease in the share of the small and very small ones. The last village under 200 will be placed in the next demographic category in 1880 and the number of small settlements will be halved in this temporary period. If medium villages maintain their share throughout the period, with small variations, the large and very large villages will move substantially forward in number. If in 1850 there were five large localities, in 1941 they will reach 12. More than 2.000 inhabitants were in Cehu Silvaniei, a number reached in the 1869 census, and Hodod, the 1910 census. The increase in the demographic size of the regions' localities was due to the physical-demographic conditions of the area, the state of economic development or other less visible factors.*

KEYWORDS: *Cehu Silvaniei Region, Transilvania, locality, demographic size, censuses*

REZUMAT: *Habitatul transilvan se caracterizează în această perioadă printr-o fluctuație a numărului de localități dintr-o plasă, o reducere numerică a așezărilor și o creștere ușoară a numărului de locuitori în cele mai multe localități. Schimbarea numărului de localități ce aparțineau plasei Cehu Silvaniei s-a datorat reorganizărilor administrative, în anul 1820 fiind consemnate 36 de comune, în 1850 – 40, 1857 – 47, între anii 1895 – 1938 – 48, iar în 1941 41 de localități. Nu s-a constatat dispariția niciunei localități, doar comuna Horoatul Cehului a fost trecută ca aparținătoare la comuna urbană Cehu Silvaniei începând cu anul 1936. În privința tipurilor de sate constatăm scăderea ponderii celor mici și foarte mici. Ultimul sat sub 200 locuitori va trece în anul 1880 în următoarea categorie demografică, iar numărul așezărilor mici se va diminua la jumătate în acest interval temporar. Dacă satele mijlocii își vor menține ponderea pe tot parcursul perioadei, cu mici variații, cele mari și foarte mari vor avansa substanțial ca și număr. Dacă în anul 1850 localitățile mari erau în număr de cinci, în 1941 vor ajunge la 12. Cele peste 2.000 de locuitori au fost Cehu Silvaniei, număr atins la recensământul din 1869, și Hodod, la cel din 1910. Creșterea dimensiunii demografice a localităților plasei s-a datorat condițiilor fizico-demografice ale zonei, stării de dezvoltare economică sau altor factori mai puțin vizibili.*

CUVINTE CHEIE: *Plasa Cehu Silvaniei, Transilvania, localitate, mărimea demografică, recensăminte*

În decursul istoriei, populația a creat localități și unități de habitat în funcție de o serie de factori sociali, economici, geografici, politici etc., a căror importanță și mărime au fost diferite de la o țară la

* Prof. dr. Cehu Silvaniei; email: club_cehu@yahoo.com

alta, de la o epocă la alta¹. Habitatul transilvan se caracterizează în a doua jumătate a secolului al XIX-lea printr-o reducere numerică a așezărilor, în special a celor mai mici, și o creștere ușoară a numărului de locuitori în cele mai multe localități. Această tendință se înregistrează și în plasa Cehu Silvaniei din comitatul Solnocul de Mijloc, respectiv comitatul/județul Sălaj începând din 1876, așa cum se observă din recensămintele dintre anii 1850 și 1941.

Pentru clasificarea satelor plasei, am folosit un criteriu utilizat de istoricii specializați în realitățile demografice și am operat cu următoarea clasificare: sate foarte mici (sub 200 locuitori); sate mici (200–499 locuitori); sate mijlocii (500–999 locuitori); sate mari (1000–1999 locuitori) și sate foarte mari (peste 2000 locuitori)². Dacă în general, în spațiul transilvan se constată o reducere a numărului de localități, în plasa Cehu Silvaniei, numărul acestora se menține neschimbat. Nu avem consemnate nici cătune sau „puste” locuite care să fie înglobate în alte sate învecinate.

Numărul localităților va crește constant până în 1941, dar nu datorită întemeierii de noi așezări, ci datorită reorganizărilor administrative. Dacă în 1820 avem înregistrate 36 de localități³, treizeci de ani mai târziu numărul acestora este de 40⁴. La recensământul populației din 1857, numărul satelor crește la 47, fiind arondate acum localitățile Coșeiu, Archid, Chilioara, Hodod, Lelei, Nadișul Hododului și Babța⁵. Numărul acestora se menține neschimbat la recensământul din 1869, iar în 1880 satele Aluniș, Archid, Chilioara, Inău și Coșeiu sunt rearondate în plasele vecine, dar localitățile Bulgari, Chelința, Ser, Mineu și Corund sunt trecute în administrarea plasei Cehu Silvaniei⁶. Numărul lor va crește iar în 1900 la 48 și se va menține neschimbat până la recensarea din 1941 când se va reduce la 41.

Pentru a evidenția mai ușor numărul mediu de locuitori dintr-o așezare și ponderea acestora în privința mărimii demografice a localităților, le voi analiza pe două unități mari de timp, a doua jumătate a secolului al XIX-lea, respectiv prima jumătate a secolului al XX-lea.

Așa cum se observă în *Tabelul nr. 3*, pentru intervalul temporar 1850–1900 constatăm creșterea pe ansamblu a mărimii satelor în concordanță cu tendințele din spațiul transilvan. La 1850 avem un singur sat sub 200 de locuitori (Horoatu Cehului), reprezentând 2,50 % din totalul localităților, sub media localităților rurale din Transilvania (6,6 %) ⁷. Tipurile de sate care predomină sunt cele mici și mijlocii. Satele mici sunt în număr de 13 (32,50 %), și au valori apropiate de media Transilvaniei (34,9%), iar cele mijlocii 22 (56,41%), valori mult mai mari decât media provinciei (39,4%). Satele mari au ponderi mai mici (3 localități – 7,69%) față de Principatul Transilvaniei (16,4%), iar cele foarte mari lipsesc⁸.

Numărul mediu de locuitori ai unei așezări din plasa De Sub Codru este redus cifrându-se la aproape 600 de persoane (592,22 locuitori/așezare) pe localitate. Această realitate demografică este explicată prin așezarea celor mai multe sate în zona deluroasă a Culmii Codrului, acoperită în mare parte cu păduri și terenuri agricole puțin productive.

Tabelul nr. 1. Habitatul rural din plasa Cehu Silvaniei (1850–1900).

Anul	Nr. pop.	Nr. mediu de loc. într-o așezare	Tipul satului										Total sate
			Foarte mic (1–199 loc.)		Mic (200–499 loc.)		Mijlociu (500–999 loc.)		Mare (1.000–1.999 loc.)		Foarte mare (peste 2.000 loc.)		
			Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	
1850	23.689	592,22	1	2,50	13	32,50	21	52,50	5	12,50	0	0	40

¹ Bolovan 2000, p. 95.

² Bolovan 2000, p. 95.

³ Kovacs 1981, pp. 438–439.

⁴ Rotariu 1996, p. 339.

⁵ Rotariu 1997 a, pp. 547–548.

⁶ Rotariu 1997 b, p. 401.

⁷ Bolovan 2000, p. 95.

⁸ Am folosit *Tabelul nr. 14* din Bolovan 2000, p. 97.

Anul	Nr. pop.	Nr. mediu de loc. într-o așezare	Tipul satului										Total sate
			Foarte mic (1–199 loc.)		Mic (200–499 loc.)		Mijlociu (500–999 loc.)		Mare (1.000–1.999 loc.)		Foarte mare (peste 2.000 loc.)		
			Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	
1857	30.771	654,70	2	4,25	14	29,78	25	53,19	6	12,77	0	0	47
1869	37.557	799,08	0	0	9	19,15	29	61,70	8	17,02	1	2,13	47
1880	34.029	724,02	1	2,13	10	21,28	29	61,70	6	12,77	1	2,13	47
1890	36.695	780,74	1	2,13	9	19,15	29	61,70	7	14,89	1	2,13	47
1900	39.110	814,79	0	0	10	20,83	30	62,50	6	12,50	1	2,08	48

Surse tabel: Rotariu 1996, pp. 212–292; Rotariu 1997 a, pp. 328–460; Rotariu 1997 c; Rotariu 1997 b, pp. 224–306; Rotariu 2008, pp. 231–311; Rotariu 1999, pp. 394–530.

La recensământul din anul 1857 se constată aceiași tendință de creștere numerică a satelor, însă descreșterea procentuală a primelor trei categorii este datorată creșterii numărului total de localități. Numărul satelor foarte mici este de două (4,25 %), iar a celor mici crește numeric la 14, însă procentual scade 29,78 % datorită numărului total de sate din unitatea administrativ-teritorială. La fel este cazul satelor mijlocii, care ajung la 25 de localități (53,19 %), singura creștere reală înregistrând satele de peste 1000 locuitori (12,77 %). În ceea ce privește numărul mediu de persoane dintr-o așezare se constată o creștere medie de aproape 60 de locuitori pentru un sat, de la o medie de 592 locuitori în 1850 la 655 în 1857, destul de însemnată dacă ținem cont că marea majoritate a acestor localități nu depășeau 1.000 de locuitori.

Înregistrarea statistică din 1869 realizează o creștere însemnată a numărului mediu de locuitori. Cauza constă în consecințele reformei agrare din anii 50, populația plasei Cehu Silvaniei avansând în general cu aproape 150 de locuitori într-o localitate. Astfel, dacă în urmă cu 12 ani numărul acestora era de 655, la recensământul din 1869 ajunge la 799 locuitori. „Saltul” demografic se reflectă și în privința ponderii localităților mici, mijlocii și mari. Acum nu mai avem nici o localitate sub 200 locuitori, iar cele între 200 și 499 locuitori sunt în număr de doar nouă (19,15 %). Satele mijlocii, mari și foarte mari consemnează creșteri fiecare față de situația din 1857. Ponderea satelor mijlocii crește de la 53,19 % la 61,70 %, a celor mari de la 12,77 % la 17,02 % și cele foarte mari la 2,13 %. În ultima categorie se încadrează doar târgul Cehu Silvaniei, poziție care o va menține pe întreaga perioadă studiată.

Recensământul populației din 1880 ne arată o tendință contrară, de scădere ușoară a populației plasei, deci și în ceea ce privește mărimea demografică a localităților și numărul mediu de persoane dintr-o așezare. Prin urmare, se remarcă reapariția unui sat foarte mic (2,13 %), precum și creșterea numărului localităților mici la 10 (21,28 %) în paralel cu diminuarea numărului cu două așezări (12,77 %) pentru cele ce au 1.000 și 1.999 locuitori. Singurele care își păstrează aceiași pondere din totalul localităților acestui ținut sălăjean sunt cele din categoria satelor mijlocii (61,70 %) și foarte mari (2,13 %). Este vorba, desigur, de un singur târg – Cehu Silvaniei – ridicat la acest rang încă de pe vremea regelui Matei Corvin în anul 1468⁹. El era și în anul 1850 centrul administrativ și economic al acestei zone, fiind unul din cele 65 de târguri ale Transilvaniei. Va rămâne cu același statut în toată această perioadă, având mai mult un caracter semiurban, mai apropiat de viața din mediul rural decât de cea din marile orașe.

Pentru anul menționat mai sus avea o populație prezentă de 1.845 locuitori¹⁰, reprezentând 7,69 % din populația totală. În 1857 populația târgului crește foarte mult, numărând 2.029¹¹ persoane dintr-o populație totală de 30.771 locuitori. Deși populația târgului a crescut cu 184 de persoane în numai șapte

⁹ Hossu 1988, p. 307.

¹⁰ Rotariu 1996, p. 272.

¹¹ Rotariu 1997 a, p. 428.

ani, proporția din totalul populației scade la 6,59%, deoarece plasa Cehu Silvaniei administrează șapte noi localități.

Recensământul din 1880 menționează același trend ascendent al populației urbane din această localitate, la fel ca și tendința populației urbane din Transilvania. Acum locuitorii târgului sunt în număr de 2.451¹², cu 442 persoane mai mult decât în 1857. De asemenea, crește și ponderea populației Cehului Silvaniei în totalul populației plasei (7,34%).

Dacă comparăm numărul mediu al populației dintr-o localitate cu cea din Transilvania sau din comitat vom observa că este inferior. Așa cum am înregistrat în *Tabelul nr. 1*, populația medie în unitatea administrativă studiată era de 724 persoane, pe când la nivelul întregii provincii crește la 967 persoane¹³, iar pentru întregul comitat se cifrează la 780 persoane¹⁴. Această situație dezavantajoasă pentru comunele din zona Codrului, se datorează, în principal, așezării într-o zonă colinară cu mari întinderi forestiere și pământ mai puțin favorabil practicării agriculturii, ramura economică principală în aceste timpuri.

În anul 1890 se reia creșterea populației, realitate care se reflectă și în ceea ce privește numărul de locuitori dintr-o așezare și repartitia acestora pe tipuri de sate. Deși avem o creștere substanțială a numărului mediu de persoane într-o localitate, de la 724 locuitori la 781 la acest recensământ, numărul lor este inferior celui înregistrat în 1869 (799 locuitori/așezare). Și în privința satelor rezultă o situație schimbată, în sensul creșterii ușoare a celor mari în detrimentul celor mici. În consecință, numărul celor mici scade cu o localitate (19,15 %), iar a celor mari cresc cu o localitate (14,89 %). Celelalte tipuri de așezări își mențin numărul și ponderea ca și-n urmă cu zece ani.

Ultimul recensământ din acest veac, cel din anul 1900, continuă același avans lent al numărului mediu de locuitori și a ponderii satelor mari. Tendința de înmulțire a populației la sate este reflectată și de numărul tot mai mare de locuitori dintr-o așezare. Comparativ cu anul 1890 numărul mediu de persoane „urcă” de la 780 la aproape 815 în acest ultim an al secolului XIX, rămânând în continuare inferior celui înregistrat în Transilvania care era de 1.117 locuitori¹⁵. Tot acum, Horoatul Cehului, singura localitate sub 200 de locuitori „trece” acest prag, marcând astfel creșterea proporției satelor mici la 20,83 % din ansamblul tuturor așezărilor din plasa De Sub Codru. Localitățile mijlocii au aceeași creștere numerică (62,50 %), iar cele mari au un nivel inferior celui de acum 10 ani. Târgul Cehu Silvaniei rămâne în continuare singura localitate foarte mare, dar cu o pondere puțin diminuată deoarece numărul localităților componente avansează la 48.

Așa cum se poate observa, în limitele ultimei jumătăți a veacului al XIX-lea, populația satelor plasei Cehu Silvaniei are un trend ascendent, crescând continuu ponderea satelor mijlocii, mari și foarte mari în totalul localităților. În sens contrar se constată reducerea ușoară a numărului celor foarte mici și mici. De asemenea, populația urbană din târgul Cehu Silvaniei are creșteri semnificative în cei 50 de ani, ajungând de la o localitate mare la una foarte mare începând din 1869. Comparându-le cu populația întregii provincii, observăm că numărul satelor foarte mici, mici, mari și foarte mari este inferior, doar satele mijlocii din plasă având proporții ce depășesc media Transilvaniei. În privința numărului mediu de locuitori într-o așezare constatăm o creștere aproape neîntreruptă în acest interval temporar. Numărul lor crește de la aproape 600 de locuitori într-o localitate la peste 800, așadar un avans considerabil de peste 200 de locuitori în acest interval temporar. Totuși este mult sub media provinciei, care înregistra la 1900 aproximativ 1.117 locuitori într-o așezare, și sub media comitatului ce consemna în 1880 o medie de 780 persoane.

¹² Rotariu 1997 b, p. 291.

¹³ Rotariu 2010, p. 151.

¹⁴ Bolovan 2000, p. 97.

¹⁵ Rotariu 2010, p. 151.

Tabelul nr. 2. Habitatul rural din plasa Cehu Silvaniei (1910–1941).

Anul	Nr. pop.	Nr. mediu de loc./așezare rurală	Tipul satului										Total sate
			Foarte mic (1–199 loc.)		Mic (200–499 loc.)		Mijlociu (500–999 loc.)		Mare (1.000–1.999 loc.)		Foarte mare (peste 2.000 loc.)		
			Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	
1910	42.629	888,10	0	0	10	21,27	25	53,19	11	22,92	2	4,17	48
1920*	41.203	858,40	0	0	10	21,27	28	58,33	9	18,75	1	2,08	48
1930	44.333	923,60	0	0	9	18,75	26	54,17	11	22,92	2	4,17	48
1941	40.263	982,02	0	0	6	14,63	22	53,66	12	29,29	2	4,88	41

Surse tabel: Rotariu 1999 a, pp. 376–510; Manuilă 1930, pp. 384–385; Varga 1850–2002, pp. 3–93, în *Forrás:www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/sjetn02.pdf*, accesat la data de 24.09.2019; Rotariu 2002, pp. 260–319.

Primul recensământ din secolul al XX-lea, organizat în 1910, menține trendul ascendent al creșterii populației. În acest sens se constată și diminuarea numărului de sate mijlocii și creșterea celor mari și foarte mari. Satele mici mențin același număr de localități, iar cele foarte mici au dispărut din această clasificare în toate recensămintele. Satele între 500 și 999 locuitori sunt tot în număr de 25 (53,19 %), mai puține cu cinci față de ultimul recensământ. Creșteri importante înregistrează satele mari și foarte mari. Acestea aproape își dublează ponderea, cele între 1.000 și 1.999 locuitori avansează de la 12,50 % la 23,40 %, iar cele peste 2.000 de persoane de la 2,08 % la 4,17 %. În cazul ultimei categorii de sate, intră și localitatea Hodod, situată în apropierea târgului Cehu Silvaniei, așezare ce deținea două mari domenii feudale și avea drept de târg încă din Evul Mediu.

Vizualizând *Tabelul nr. 4* observăm și o creștere ridicată a numărului mediu de locuitori în așezările plasei Cehu Silvaniei. În cei zece ani, această valoare s-a mărit de la 815 locuitori câți trăiau în medie într-o comună, la 888. Totuși, este mult în urma celei calculate pentru comitatul Sălaj care se cifra la 995 persoane¹⁶, dar și mai mult comparativ cu numărul mediu de persoane dintr-o localitate a Transilvaniei care a crescut la 1274 persoane¹⁷.

Înregistrarea statistică din 1920¹⁸, consemnează un „recol” în ceea ce înseamnă mărimea demografică a satelor și numărul mediu de locuitori. Studiind *Tabelul nr. 4* constatăm o stagnare a numărului de sate mici la 10 localități, dar și o creștere a celor mijlocii cu trei așezări (58,33 %) și, prin urmare, o scădere a celor mari cu două (18,75 %), respectiv a celor foarte mari cu una (2,13 %). Diminuarea se constată și în numărul mediu de locuitori pentru o așezare, acesta fiind acum de 858 persoane, cu 32 mai puține decât în urmă cu zece ani. Desigur, această diminuare decurge logic din consecințele Marelui Război și a epidemiei de gripă spaniolă, fapte ce au cauzat moartea a sute de persoane în plasa Cehu Silvaniei.

Recensământul general al populației, realizat de autoritățile statului român în anul 1930, ne arată o situație total schimbată comparativ cu cea din 1920. Populația plasei avansează în mod consistent, mai ales în privința numărului mediu de locuitori dintr-o localitate. Cei aproximativ 924 de locuitori, câți locuiau în medie într-o așezare, demonstrează un avans de 66 de persoane în medie pentru fiecare sat din această zonă a Codrului. Se constată în continuare o rămânere în urmă comparativ cu numărul mediu de locuitori din județ care se cifra atunci la 1.267 de persoane¹⁹. Diferența de 343 persoane se datorează pe

¹⁶ Bolovan 2000, p. 97.

¹⁷ Rotariu 2010, p. 151.

¹⁸ Varga 1859–2002, pp. 3–93, în *Forrás:www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/sjetn02.pdf*, accesat la data de 24.09.2019. Deși nu este un recensământ bine organizat de autorități, ci doar o statistică a Consiliului Dirigent care administra proviziul Transilvania, îl consider util în privința acestui studiu.

¹⁹ Manuilă 1930, p. 384.

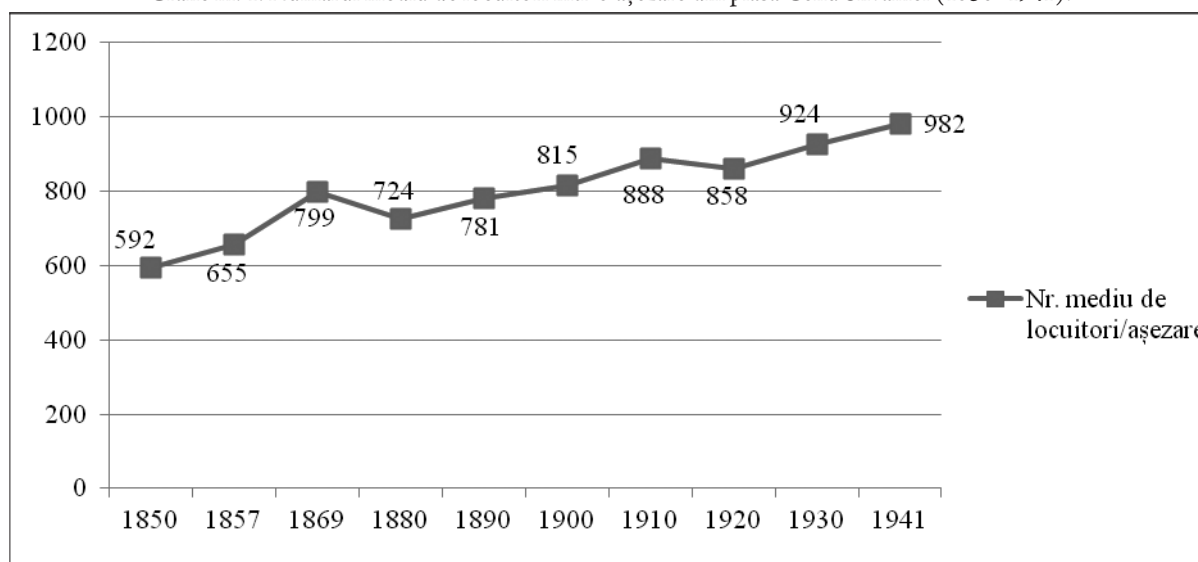
de o parte includerii în calcul a celor trei comune urbane (Zalău, Șimleul Silvaniei și Carei)²⁰, precum și localităților mari și foarte mari ce se găsesc, de regulă, situate în zona de câmpie a județului sau pe lunca Someșului.

În privința tipologiei satelor constatăm ușoara descreștere a localităților mici și mijlocii, și, prin urmare, creșterea celor mari și foarte mari. Satele între 200 și 499 locuitori sunt în număr de nouă (18,75 %), iar cele între 500 și 999 locuitori scad la 26 de așezări (54,17 %). Comunele mari sunt în număr de 11 (22,92 %), iar cele foarte mari tot de două (4,17 %). Menționez că ultimele două sunt aceleași ca în 1910, respectiv localitățile Cehu Silvaniei și Hodod.

Ultima recensare din care am extras date despre numărul localităților zonei și numărul mediu de locuitori este din anul 1941. Deși avem o scădere a numărului de localități componente ale plasei se menține creșterea demografică atât în privința localităților mari cât și a înmulțirii locuitorilor dintr-o așezare. Numărul localităților mici scade cu o treime, ajungând acum să se cifreze la șase (14,63 %), diminuându-se de asemenea și cele mijlocii la 22 de așezări (53,66 %). În consecință, se ridică ponderea celor 12 localități mari (29,29 %) și a celor două foarte mari (4,88 %).

Persoanele ce trăiau în medie într-o localitate sunt cu 58 mai multe față de acum 11 ani. Dacă în 1930 media acestora era de aproximativ 924 locuitori, în 1941 se cifrează la 982 locuitori.

Grafic nr. 1. Numărul mediu de locuitori într-o așezare din plasa Cehu Silvaniei (1850–1941).

Surse: Rotariu 1996, pp. 212–292; Rotariu 1997 a, pp. 328–460; Rotariu 1997 c, Rotariu 1997 b, pp. 224–306; Rotariu 2008, pp. 231–311; Rotariu 1999, pp. 394–530; Rotariu 1999 a, pp. 376–510; Manuilă 1930, pp. 455–456; Varga 1850–2002, pp. 3–93, în *Forrás:www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/sjetn02.pdf*, accesat la data de 24.09.2019.

Sintetizând informațiile centralizate pe parcursul acestei perioade pot afirma că populația medie a satelor plasei crește foarte mult. Înmulțirea numărului de locuitori se face într-o manieră alertă de la aproape 600 de persoane în 1850 la aproape 1.000 în 1941. Așa cum se observă în *Graficul nr. 1*, este o creștere nominală în medie de 390 persoane pentru fiecare așezare din plasa De Sub Codru. Faptul că populația medie a unei localități din plasă este inferioară mediei pe comitat/județ sau la nivelul Transilvaniei se datorează zonei colinare mai puțin favorabilă practicării agriculturii, precum și lipsei orașelor ce se regăsesc în majoritatea comitatelor transilvane. În privința tipurilor de sate constatăm, la fel ca și-n cazul Transilvaniei, scăderea ponderii satelor foarte mici și mici. Ultimul sat sub 200 de locuitori (Horoatul Cehului) trece în următoarea categorie în 1880, iar cele cuprinse între 200 și 499 persoane scad la mai puțin de jumătate în perioada de aproape un secol. Din cele 13 localități (32,50 %)

²⁰ Burghele, Ciubotă, Lajos 2014, p. 7.

înregistrate la recensământul din 1850 doar șase vor mai rămâne în categoria satelor mici la 1941. Satele mijlocii deși vor deține circa jumătate (52,50 %) din numărul așezărilor în 1850, vor cunoaște un maxim de dezvoltare la 1900 (62,50 %), după care vor scădea în 1941 la valori apropiate de cele de la mijlocul secolului al XIX-lea (53,66 %).

Tipul de localități care vor crește în mod considerabil sunt cele mari și foarte mari. La mijlocul veacului XIX așezările mari erau relativ puține, în număr de cinci (12,50 %) la nivel cercului Cehu Silvaniei, însă numărul lor va urca treptat odată cu creșterea populației zonei. În 1941 sunt consemnate 12 astfel de sate care reprezentau 29,29 % din totalul așezărilor plasei. Prima localitate de peste 2.000 de locuitori se înregistrează abia în 1869, fiind cazul centrului de plasă Cehu Silvaniei, iar a doua în 1910, fiind vorba despre comuna Hodod. La fel ca în alte comitate ale Transilvaniei, creșterea dimensiunii satelor s-a datorat condițiilor fizico-geografice ale zonei, stării de dezvoltare economică, compoziției etnice sau altor factori mai puțin vizibili.

BIBLIOGRAFIE:

- Bolovan 2000 – Ioan Bolovan, *Transilvania între revoluția de la 1848 și Unirea din 1918. Contribuții demografice*, Cluj-Napoca, Fundația Culturală Română, 2000
- Burghel, Ciubotă, Lajos 2014 – Camelia Burghel, Viorel Ciubotă, Miszer Lajos, *Solnocul de Mijloc la 1864. Chestionarele academicianului Pesty Frigyes*, Zalău, Editura Caiete Silvane, colecția "Restituiri", 2014
- Hossu 1988 – Valer Hossu, „Domeniul Cetății de Piatră (Chioar) în secolul al XV-lea”, în *A. M. P.*, vol. XII, 1988
- Manuilă 1930 – Sabin Manuilă, *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, Vol. I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populație flotantă*, București, Editura Institutului Național de Statistică
- Kovacs 1981 – Geza Kovacs, „Situația iobăgimii din Sălaj la începutul secolului al XIX-lea”, în *Acta Musei Porolissensis*, vol. V, 1981
- Rotariu 1996 – Traian Rotariu, (coord.), *Recensământul din 1850, Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Staff, 1996
- Rotariu 1997 a – T. Rotariu (coord.), *Recensământul din 1857, Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Staff, 1997
- Rotariu 1997 b – T. Rotariu (coord.), *Recensământul din 1880, Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Staff, 1997
- Rotariu 1997 c – T. Rotariu (coord.), *Recensământul din 1869, Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997
- Rotariu 1999 – T. Rotariu (coord.), *Recensământul din 1900, Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Staff, 1999
- Rotariu 1999 a – Traian Rotariu (coord.), *Recensământul din 1910, Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Staff, 1999
- Rotariu 2002 – Traian Rotariu (coord.), *Recensământul din 1941, Transilvania*, Editura Presa Clujeană Universitară, Cluj-Napoca, 2002
- Rotariu 2008 – T. Rotariu, *Recensământul din 1890 și recensământul țiganilor din 1893, Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Staff, 2008
- Rotariu 2010 – Traian Rotariu, *Studii demografice*, Editura Polirom, Iași, 2010
- Varga 1850–2002 – Varga E. Árpád, *Szilágy megye településeinek etnikai (anyanyelvi/nemzetiségi) adatai 1850–2002*